

9. Yarkina T. F. *Sotsialnaia pedagogika i sotsialnaia rabota v kontekste mezhdunarodnogo sotrudnichestva* [Social pedagogics and social work in the context of international cooperation] / T.F. Yarkina. – M. : ASOPiR, 1998. – 62 p. (in Russian)
10. The Professional Competences of Social Educators A Conceptual Framework. Retrieved from: <http://www.childrenwebmag.com/articles/social-pedagogy/the-professional-competences-of-social-educators-a-conceptual-framework>.

УДК 378.937

ІНТЕНСИФІКАЦІЯ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО МЕНЕДЖЕРА ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Локарева Г. В., д. пед. н., професор, Пшенична О. С., к. пед. н., доцент

Запорізький національний університет, вул. Жуковського, 66, Запоріжжя, Україна

esp69@mail.ru

У статті розглядається проблема інтенсифікації професійної підготовки майбутнього менеджера: наводиться визначення цього поняття, встановлюються індикатори, параметри та фактори інтенсифікації. Аналізуючи основні чинники уповільнення навчального процесу у ВНЗ, автори наводять способи інтенсифікації навчання студентів-менеджерів. Наведена характеристика дала змогу встановити ключові індикатори інтенсифікації підготовки майбутніх управлінців.

Ключові слова: інтенсифікація, менеджер, професійна підготовка, фактори інтенсифікації, параметри інтенсифікації, індикатори інтенсифікації, середовище інтенсифікації.

ИНТЕНСИФИКАЦИЯ ПОДГОТОВКИ БУДУЩЕГО МЕНЕДЖЕРА К ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Локарева Г. В. д. пед. н., профессор, Пшеничная Е. С., к. пед. н., доцент

Запорожский национальный университет, ул. Жуковского, 66, Запорожье, Украина

esp69@mail.ru

В статье рассматривается проблема интенсификации профессиональной подготовки будущего менеджера: дается определение этого понятия, устанавливаются индикаторы, параметры и факторы интенсификации. Анализируя основные факторы замедления учебного процесса в вузе, авторы определяют способы интенсификации обучения студентов-менеджеров. Приведенная характеристика позволила определить ключевые индикаторы подготовки будущих управленцев.

Ключевые слова: интенсификация, менеджер, профессиональная подготовка, факторы интенсификации, параметры интенсификации, индикаторы интенсификации, среда интенсификации.

INTENSIFICATION OF FUTURE MANAGERS' PREPARATION TO PROFESSIONAL ACTIVITY

Lokareva G. V., Pshenichna O. S.

Zaporizhzhya National University, Zhukovsky str. 66, Zaporizhzhya, Ukraine

esp69@mail.ru

Today's actual problem of intensification of the professional preparation of specialist on management is considered in the article. From the point of view of modern pedagogical research and documents' analysis it is concluded that future manager's preparation is not dynamic enough. Theoretical analysis of publications allowed authors to determine the main ways of acceleration of learning and offer author's definition of concept "the intensification of the future manager's preparation to the professional activity". Consideration of crucial concepts of learning intensification in higher school demonstrated the main flaws in approaches and gave possibility to substantiate the necessity of complex decision of this problem. Explanation of the main aspects of the intensification is presented in

the publication on the contrary: the main reasons of the learning process slowing down are defined with the help of Ishikawa's diagram and the characteristic of the steps to cope with these negative facts in the future manager's preparation context is given in the article. The main indicators and options of the intensification were determined during this description. Factors of acceleration of the future managers' preparation process were grounded on the basis of these options' grouping: increasing the productivity of activity of teachers of natural science, humanitarian and professionally oriented disciplines of bachelor's preparation on speciality "management"; acceleration of the learning pace of a future manager, activation of the future managers' teaching. There are interrelations between factors and options where students and teachers as the subjects of the educational process are in the center of them. Defined on the basis of authors' arguments indicators of the intensification were united in the key groups – the integrated use of interactive teaching methods, the active application of information technologies and improving the content of manager's professional preparation.

Key-words: intensification, manager, professional preparation, factors of intensification, options of intensification, indicators of intensification, environment of intensification.

Динамічні зміни в суспільстві та ускладнення професійної діяльності фахівця з вищою освітою визначають вимоги до його знань, умінь, професійно важливих та особистісних якостей. Тенденція суттєвого розширення їх спектру натикається на реалії вищого навчального закладу (ВНЗ), згідно з якими кількість дисциплін та тривалість їх вивчення поступово скорочуються. У зв'язку з цим, актуальності набуває проблема інтенсифікації підготовки фахівця, яка пов'язана з дієвістю і продуктивністю навчання.

Проблема інтенсифікації навчального процесу розглядається видатними науковцями у трьох аспектах: теоретико-методологічному, дидактичному і психолого-педагогічному. Теоретико-методологічний пов'язаний із загальними питаннями підвищення продуктивності педагогічного процесу і представлений у науковому доробку С. Архангельського, Ю. Бабанського, С. Гончаренка, В. Кузьмінського, О. Мороза та ін. Дидактичний розглядають з позицій пошуку ефективних форм, методів і засобів навчання і цей напрям наведений у працях А. Алексюка, В. Беспалька, В. Бикова, В. Бондара, Ю. Машбиця, П. Підкасістого та ін. Психолого-педагогічний ґрунтується на особливостях активізації процесів сприйняття, мислення та розуміння, а цим питанням присвячені публікації Б. Ананьєва, Г. Балла, П. Гальперіна, Н. Талізної та ін.

Інтенсифікації підготовки фахівців різних спеціальностей присвячені дисертації останнього десятиліття. Цю проблему в ракурсі підготовки майбутніх гуманітаріїв дослідили Л. Колток [7] (2009 р.) і М. Дмитрієва [5] (2011 р.), інженерів – О. Павлова [11] (2007 р.), економістів – А. Рижкова [14] (2014 р.), фахівців сфери туристичного сервісу – Л. Комарова [8] (2009 р.) і Я. Личак [9] (2009 р.).

Кількість публікацій щодо прискороного навчання у вищій школі достатня, однак ця проблема не розглядається комплексно, з урахуванням усього періоду навчання. А питанню інтенсифікації підготовки майбутнього менеджера до професійної діяльності, на жаль, не приділяється достатньої уваги. Хоча динамічні зміни у сфері управління та економічній галузі доводять, що фахівець з менеджменту має орієнтуватися в швидкозмінних виробничих ситуаціях, вміти творчо мислити, самостійно набувати знання та оперативно застосовувати їх для вирішення практичних завдань управління.

Зважаючи на актуальність та недостатній рівень відображення проблеми в сучасних дослідженнях, *метою статті* є надання авторського визначення поняття «інтенсифікація підготовки майбутнього менеджера до професійної діяльності», виявлення параметрів і факторів цього процесу, а також встановлення головних індикаторів пришвидшення професійної підготовки майбутнього управлінця.

Активне вивчення проблеми інтенсифікації почалося у 60-ті роки ХХ ст. у ракурсі підвищення ефективності праці. Згідно зі словником інтенсифікація – посилення, збільшення продуктивності, напруженості певного процесу [3, с. 502]. Цим процесом може бути виробничий, професійний, навчальний та ін. Одним з перших питання інтенсифікації навчального процесу у 80-ті роки попереднього століття докладно розглянув Ю. Бабанський.

У своїй роботі він відзначав, що пошуки тих чи інших напрямів навчання зумовлюються особливостями та потребами суспільно-економічного розвитку. Першими практичні аспекти інтенсивних методів науковці впроваджували в навчання іноземній мові, чому присвячені дослідження Г. Аксьонової, О. Дошлигіної, Г. Китайгородської, Є. Мірошниченко та ін.

За визначенням Ю. Бабанського, інтенсифікація навчального процесу – це підвищення продуктивності праці вчителя та учня на кожен одиницю часу, яке можливе за умов обрання оптимальних варіантів навчання [2, с. 380]. Академік С. Архангельський розуміє інтенсифікацію як послідовне впровадження в навчальний процес засобів і методів, які підвищують якість та прискорюють процес навчання [1, с. 48]. У дослідженнях останніх років, які стосуються інтенсифікації навчального процесу у вищій школі, також надаються авторські визначення. У розумінні О. Павлової – це «певна послідовність взаємопов'язаних і взаємообумовлених науково обґрунтованих етапів і процедур, максимально адаптованих до індивідуальних особливостей, можливостей і потреб кожного студента» [11, с. 16]. Я. Личак вважає його процесом з генералізацією змісту при цільовій активності навчання та збереженні існуючого навчального навантаження [9, с. 15–16]. Важливим чинником професійного становлення майбутнього фахівця у тлумаченні Л. Комарової є інтенсифікація процесу навчання при взаємодії зовнішньої організації навчання і внутрішніх спонукань студентів [8, с. 8]. Інтенсифікацію навчання студентів економічних спеціальностей А. Рижкова визначає як принцип навчання у вищій школі, який вимагає в умовах збільшення обсягу навчальної інформації забезпечити якість підготовки майбутніх фахівців при прискоренні і зменшенні часу на засвоєння матеріалу шляхом впровадження та раціонального використання ефективних засобів, технологій, форм, методів, прийомів, умов навчання [14, с. 9].

Узагальнюючи наведені визначення ми виділили найбільш значущі їх положення, які дозволили нам дати авторське визначення поняття «інтенсифікація підготовки майбутнього менеджера до професійної діяльності». Перше пов'язане з *прискоренням навчального процесу*, тобто зі зменшенням термінів навчання і одночасним збільшенням засвоєного матеріалу. У Ю. Бабанського це підвищення продуктивності на кожен одиницю часу, у С. Архангельського – прискорення процесу навчання, у Л. Комарової – збільшення напруженості при оптимальному темпі навчання, у А. Рижкової – прискорення і зменшення часу. Такий підхід цілком зрозумілий, оскільки сучасній професійній освіті властиві тенденції зменшення навчального навантаження та збільшення обсягу інформації, яку має засвоїти студент. Ці міркування повністю підтверджуються навчальним планом підготовки майбутніх менеджерів: за останні 8 років загальна кількість годин, відведених на їх навчання, скоротилася з 9 000 годин до 7 200. Друге положення стосується розгляду інтенсифікації у процесі *взаємодії учасників навчального процесу*: Ю. Бабанський говорить про працю вчителя та учня, Л. Колток про спільну роботу викладача і студента, Л. Комарова про взаємодію зовнішньої організації навчання і внутрішніх спонукань студентів, О. Павлова про послідовність взаємообумовлених етапів і процедур, спрямованих на кожного студента. Такі тлумачення відповідають визначенню поняття навчальний процес як єдності двох видів діяльності – викладання та учіння [4, с. 223]. Третя теза пов'язана з важливою ознакою готовності кожного фахівця – *якості його підготовки*. Ці питання висвітлені у формулюваннях С. Архангельського і А. Рижкової. Такий погляд співвідноситься з розділом V Закону України «Про вищу освіту», який наголошує на забезпеченні її якості.

Отже, *інтенсифікація підготовки майбутнього менеджера до професійної діяльності* – це процес підвищення продуктивності взаємозв'язаної діяльності студентів і викладачів, який передбачає якісну підготовку фахівців з управління у визначені навчальним планом терміни.

Взаємозв'язана діяльність студентів і викладачів здійснюється на лекціях, практичних і лабораторних заняттях, контрольних заходах. Не менш важливою є самостійна робота

студента (СРС), оскільки вона привчає майбутніх фахівців до навчально-пізнавальної активності, наполегливості, організованості, самостійності, самоконтролю. Ці міркування дали нам змогу виділити основні чинники, які можуть уповільнити і навіть гальмувати процес підготовки фахівця до професійної діяльності: стримування швидкості лекцій, уповільнення практичних і лабораторних занять, неефективні контрольні заходи та неактивна самостійна робота студентів. Кожен з цих чинників деталізується за рахунок виявлення причин другого рівня, що демонструє причинно-наслідкова діаграма (рис. 1). Зазначимо, що ця діаграма має абстрактний характер, оскільки ми навели чинники та причини уповільнення навчального процесу взагалі. А визначати фактори інтенсифікації ми будемо вже в контексті підготовки майбутнього менеджера.

Рис. 1. Причинно-наслідкова діаграма уповільнення навчального процесу у ВНЗ

Згідно з навчальним планом у процесі підготовки майбутній менеджер має засвоїти природничо-наукові, гуманітарні та професійно-орієнтовані дисципліни.

Кожен лектор має вільно володіти навчальним матеріалом і вміти аргументовано та впевнено його представляти, застосовувати методи активізації пізнавальної діяльності, прийоми акцентування уваги, залучення різних видів пам'яті, звертання до життєвого досвіду, включення емоційного піднесення. Наприклад, у дисципліні «Електронна комерція» для пояснення методів криптографічного шифрування можна навести приклад процедури оплати за послуги через Internet, яка студентам знайома. При розгляді питань фінансових розрахунків («Економічна інформатика») можна скористатися прийомом антиципація – здогадка, передбачення результату [4, с. 27], запропонувавши їм визначити загальний розмір амортизації обладнання або передбачити знак ставки прибутковості інвестиції при недостатньому загальному розмірі прибутку. Однак більш ефективними є інтерактивні лекції: проблемна, лекція-дискусія, лекція «мозковий штурм», бінарна лекція, лекція-візуалізація. Наприклад, лекцію на тему «Взаємодія попиту і пропозиції» (дисципліна «Економічна теорія») можна почати з презентації графіка ринкової рівноваги та пояснення поняття рівноважна ціна, після чого сформулювати проблему: «Відбулося збільшення попиту на товар. Що станеться з рівноважною ціною?». Або в бінарній лекції на тему «Прийняття рішень» («Менеджмент») можуть взяти участь прихильники двох підходів до прийняття рішень – раціонального та інтуїтивного. На таких лекціях студенти беруть участь у дискусії, виявляють активність та ініціативу, ставлять запитання, виявляють критичне мислення. Зрозуміло, що використання інтерактивних лекцій сприятиме активності студентів.

Способи проведення лекцій визначають методи проведення практичних і лабораторних робіт. На тлі інтерактивних лекцій не зовсім логічно використовувати традиційні методи, тому для їх прискорення впроваджують інноваційні методи навчання, про що свідчить

ознайомлення з дисертаціями. У своїй експериментальній роботі Л. Колток розглядала як засіб інтенсифікації педагогічний дискурс [7], А. Рижкова – інтерактивні методи навчання (драбина Р. Харта, менторство, відкритий мікрофон, світове кафе, відкрита трибуна, віртуальний офіс) та прийоми тайм-менеджменту [14, с. 6], М. Дмитрієва – створення проблемних ситуацій і роботу студентів у малих групах [5, с. 11].

Для професійної підготовки і перепідготовки менеджерів розроблені методи інтерактивного навчання: проблемний метод, тренінг, метод проектів, case-study, мозковий штурм, ділова та рольова ігри, імітаційне моделювання та ін. Їх використання надає привабливості професійній підготовці, тому що майбутні менеджери опиняються в умовах та ситуаціях високореалістичних моделей управлінської діяльності, вирішують фахові завдання, які враховують усі професійні обставини. На сучасному етапі їх використовують для вивчення не тільки професійно-орієнтованих дисциплін, але й впроваджують у підготовку з природничо-наукових та гуманітарних предметів. Так, у темі «Математичне програмування» («Вища математика») можна використовувати бізнес-кейс «На кондитерській фабриці» [6, с. 43], а на практичних заняттях з дисципліни «Дослідження операцій» – завдання «Закупівля пального», яке вирішується за допомогою мозкового штурму [6, с. 351]. *Використання інтерактивних методів* дає змогу поєднати навчання майбутніх менеджерів з управлінською діяльністю, сприяє їх *професійній мотивації та активізує участь на заняттях*.

Ми вважаємо, що впровадження інтерактивних методів навчання буде давати ефект прискорення за умови постійного, а не епізодичного, використання. Тобто, вони мають *комплексно впроваджуватися* в навчальний процес підготовки майбутніх менеджерів. Тоді кожна ділова гра, тренінг, аналіз професійної ситуації або мозковий штурм будуть сприйматися ними не як виключна подія, а як звичайне явище, тому викладачі можуть не зупинятися на їх організаційних аспектах.

Надмірність теоретичного і практичного матеріалу безумовно не сприяє прискоренню занять, тому необхідно *вдосконалювати зміст кожної дисципліни*. Для цього Н. Ощепкова пропонує здійснювати: укрупнення навчальної інформації; ущільнення навчальної інформації; обрання оптимальної послідовності частин навчального матеріалу; виділення головного [10, с. 1]. Укрупнення досягається за рахунок створення великоблочної графічної наочності – опорних конспектів, граф-схем або фреймів. Ущільнення навчального матеріалу здійснюється завдяки скороченню кількості логічних зв'язків між елементами навчального матеріалу. Для обрання оптимальної послідовності розділів будують граф, вершинами якого є розділи, а ребрами – логічні зв'язки між ними. Послідовна обробка матриці зв'язності, отриманої з цього графу, дає всі можливі варіанти вивчення тем дисципліни, з яких обирають найвигідніший. Виділення головного в навчальному матеріалі виконується за допомогою обчислених коефіцієнтів значущості кожного питання теми. Ці питання можуть стати темою окремої статті, тому ми не будемо на них зупинятися.

Негативно впливає на швидкість лекцій та практичних занять необхідність запису на дошці. Ці записи безумовно необхідні на заняттях, оскільки наводяться незнайомі слова або формули, представляються схеми або таблиці, записується хід розв'язання задачі або проблеми. Пришвидшити заняття можна завдяки *застосуванню інформаційних технологій* (ІТ) – комп'ютера, проектора, плазмової панелі, колонок, інтерактивної дошки та відповідного програмного забезпечення. Завдяки ІТ можна показати реальні об'єкти або розвиток процесу і на це витратити мінімум часу [12]. Використання ІТ на лекціях робить їх більш наочними, концентрує увагу завдяки візуальному представленню матеріалу, стимулює запам'ятовування матеріалу, збільшує обсяг навчальної інформації. Наприклад, у курсі «Інформаційні системи та технології» можна продемонструвати модель побудови фрактального об'єкту комп'ютерної графіки та навести фрактал трейдинга Білла Вільямса, що надасть професійного характеру темі «Комп'ютерна графіка». А для надання реальності розгляду питання конфлікту в організації

(дисципліна «Психологія управління») краще за все показати відеофрагмент розвитку конфлікту, а потім запропонувати студентам визначити його стадії. На практичних і лабораторних заняттях витрата часу через використання дошки є ще більшою проблемою, подолати яку можна за рахунок регулярного використання ІТ. На сайті підтримки дисципліни розташовують завдання та методичні рекомендації, ілюстративні та фактологічні матеріали, тоді студенти напередодні ознайомляться з ними і підготуються до занять. До того ж застосування ІТ надає можливість організувати швидку роботу. Наприклад, при вивченні теми «Мережеве планування» (дисципліна «Управління проектами») викладач може заздалегідь підготувати таблицю-шаблон та заготовку мережевого графіку, а завдяки використанню інтерактивної дошки студенти заповнюють таблицю даними, а на графіку контрастним кольором виділяють критичний шлях. Іншим прикладом може бути заповнення управлінської ґратки Р. Блейка та Дж. Моутона на основі аналізу прикладів поведінки керівників, представлених ситуаціями або відеофрагментами. При вивченні нового додатку за допомогою проектора або плазмового екрану викладач демонструє роботу з ним, представляє вправи та методичні рекомендації.

Проведення семінарів та більшості практичних занять у вигляді доповідей студентів безумовно не сприяють раціональному використанню часу, оскільки заняття перетворюються на низку одноманітних і нудних подій. Для боротьби з цією проблемою викладачу необхідно знаходити способи, які дадуть змогу урізноманітнити роботу в аудиторії: ставити питання-провокації, проводити історичні екскурси, давати завдання з запланованими помилками, пропонувати кросворди й ребуси та ін. Можна рекомендувати студентам під час доповідей використовувати презентації та обмежити виступ за часом. Тобто *використання інтерактивних методів та застосування ІТ* сприяють оптимальному розподілу часу заняття.

Часто виконання розрахунків при вивченні «Вищої математики» та споріднених з нею дисциплін займає більшість часу на парі, у зв'язку з чим кількість розв'язаних задач обов'язково скорочується. Це пов'язано з тим, що викладачі цих курсів віддають перевагу розрахункам у зошитах та на дошці. Ми не заперечуємо, оскільки метою цих курсів є формування математичного апарату та логічного мислення. Логічно було б перенести навантаження з розрахунків на *самостійну роботу* – запропонувати студентам закінчити обчислення дома і наступного разу порівняти результати, або виконати обчислення із *застосуванням інформаційних технологій*. При цьому звільниться час для розв'язання додаткових задач.

Традиційні контрольні заходи (письмова робота та звичайне опитування) не сприяють інтенсифікації навчального процесу, оскільки для їх проведення потрібний час. Наш досвід свідчить, що письмову контрольну роботу студенти пишуть одну пару, а отже кількість практичних занять зменшується на число контрольних робіт. Пришвидшити контрольні заходи можна за рахунок *використання ІТ* комп'ютерного тестування у спеціалізованій програмі або системі управління навчанням Moodle. Це дасть змогу заощадити час проведення контрольних заходів, надати стандартизовані завдання і поставити об'єктивну оцінку. Існують дисципліни в яких неможливо оцінити майбутніх менеджерів без практики, це – «Ділова мова», «Іноземна мова», «Психологія», «Етика бізнесу» тощо. У цьому допоможуть інтерактивні методи навчання, яким властива активна участь студентів у роботі (дискусії, спілкуванні, обговоренні, прийнятті рішень та ін.). Це означає, що викладач зможе *оцінити уміння на основі інтерактивного навчання*, без витрати часу. Рано чи пізно перед студентом постає необхідність самоконтролю – перевірка теоретичних знань або правильності виконаних обчислень. Для самоконтролю при підготовці до контрольних заходів можна використовувати систему Moodle. Уміння виконувати розрахунки в математичних пакетах дають студентам здійснити самоконтроль за рахунок порівняння

здійснених обчислень з результатами комп'ютерних розрахунків. Отже, *застосування ІТ* дає змогу пришвидшити контрольні заходи.

Величезного значення у вищій школі набуває самостійна робота студента (СРС), адже за останнє десятиліття основні акценти в підготовці майбутніх фахівців поступово переносяться у площину позааудиторної роботи. Так, у навчальних планах підготовки майбутніх менеджерів тривалість аудиторних занять скоротилася з 50–60% від загальної кількості годин (9 000) до третини (від 7 200). Це доводить важливість самостійної роботи в підготовці, особливо у зв'язку з достатньо стрімкими змінами, притаманними економічній та управлінській галузям. Саме тому найважливіше не дати майбутнім менеджерам знання та вміння, а навчити самостійності в їх засвоєнні.

Активізація СРС ґрунтується на мотивації студента та його адаптації до умов навчання у виші. Саме мотивація спонукає людину до чогось прагнути, ставити відповідні завдання й діяти. У студента мають бути навчально-пізнавальні та професійні мотиви, які характеризують спрямованість його на майбутню діяльність, здатність до перспективного розвитку фахових якостей, що досягається за рахунок діяльнійшої підготовки. Зрозуміло, що випускник школи має пристосуватися до нових умов навчання у ВНЗ – лекційно-семінарської системи, складності та професійної орієнтованості дисциплін, збільшення самостійності в учінні, відсутності постійного контролю з боку викладача. Проблема адаптації виникає в першокурсників різних спеціальностей і забезпечення її успішності досягається в умовах особистісно-орієнтованого навчання [13]. Кожний інтерактивний метод створює умови для активної взаємодії в реалістичній моделі фахової діяльності та ґрунтується на навчанні практикою, що безумовно сприяє *розвитку мотивації студента*. Якщо є мотивація, то першокурснику цікаво навчатися, він прагне оволодіти професійною діяльністю, а тому відвідує заняття, активно працює в аудиторії та самостійно, отже він *адаптується* до умов навчання у ВНЗ. Самостійна робота спрямована на активність в отриманні знань, умінь і навичок з дисциплін навчального плану, а також на оволодіння вміннями навчально-пізнавальної діяльності та розвиток інтелектуальних здібностей.

Під час своїх досліджень автори розглядають інтенсифікацію в межах однієї або двох дисциплін: інтегрований курс «Математика та інформатика» (М. Дмитрієва [5, с. 9]), дисципліна «Вища математика» (О. Павлова [11, с. 7]), «Вступ до спеціальності туристського сервісу» (Я. Личак [9, с. 8]), вибірковий курс «Тайм-менеджмент» (А. Рижкова [14, с. 7]), дисципліни «Екскурсійна та виставкова робота» і «Практикум з організації туристської діяльності» (Л. Комарова [8, с. 7]). Наведене свідчить про недосконале розкриття авторами проблеми інтенсифікації підготовки майбутнього фахівця, оскільки цей процес має бути комплексним і охоплювати всі дисципліни навчального плану. Лише за такої умови інтенсифікація дасть дієвий ефект. Відомості з різних дисциплін не повинні дублюватися та орієнтуватися на особливості управлінської діяльності, що можливо за умови підтримки *педагогічної взаємодії викладачів природничо-наукових, гуманітарних та професійних дисциплін*. Таке співробітництво дасть змогу оволодіти науковим знанням, оскільки студентів необхідно озброювати лише актуальними та сучасними відомостями. Ця теза доводить, що кожному викладачу необхідно *науково вдосконалюватися з дисципліни*. Крім наукового вдосконалення кожен викладач має постійно займатися *засвоєнням інтерактивних методів навчання та оволодінням інформаційними технологіями*, добирати найбільш доречні з них та впроваджувати у свою практику.

Наведені міркування відображають перебіг процесу інтенсифікації професійної підготовки майбутнього менеджера, що визначається завдяки індикаторам інтенсифікації [3, с. 496]. Індикатори характеризують стан параметра [3, с. 885], сукупність яких характеризує фактори процесу [3, с. 1526]. Параметри та індикатори інтенсифікації підготовки майбутнього менеджера наведені в табл. 1.

Таблиця 1 – Параметри та індикатори інтенсифікації підготовки майбутнього менеджера

Позначення	Індикатори	Параметри
I 1	Наукове вдосконалення з дисциплін, що викладаються	Самовдосконалення викладачів
I 2	Засвоєння інтерактивних методів навчання	
I 3	Оволодіння інформаційними технологіями	
I 4	Вдосконалення змісту дисциплін	Участь в комплексній інтенсифікації
I 5	Педагогічна взаємодія викладачів	
I 6	Комплексне використання інтерактивних методів навчання	
I 7	Використання інтерактивних лекцій	Прискорення лекцій
I 8	Застосування інформаційних технологій	
I 9	Використання інтерактивних методів навчання	Прискорення практичних і лабораторних занять
I 10	Застосування інформаційних технологій	
I 11	Застосування ІТ для контролю знань майбутнього менеджера	Прискорення контрольних заходів
I 12	Оцінювання управлінських умінь на основі інтерактивного навчання	
I 13	Посилення професійної мотивації	Динамічна інтеграція в процес навчання
I 14	Оптимальний темп адаптації до умов навчання	
I 15	Активізація самостійної роботи	Активізація навчально-пізнавальної діяльності
I 16	Активна участь в аудиторних заняттях	

У свою чергу сукупність параметрів інтенсифікації характеризує фактори інтенсифікації (рис. 2): підвищення продуктивної діяльності викладачів природничо-наукових, гуманітарних і професійно-орієнтованих дисциплін підготовки бакалавра спеціальності «менеджмент»; прискорення темпу навчання майбутнього управлінця; активізація учіння студентів спеціальності «менеджмент».

Рис. 2. Взаємозв'язок параметрів і факторів інтенсифікації підготовки майбутнього менеджера

Наведена характеристика дозволила визначити ключові індикатори інтенсифікації підготовки майбутнього менеджера: вдосконалення змісту професійної підготовки менеджера; комплексне використання інтерактивних методів навчання; активне застосування інформаційних технологій (рис. 3).

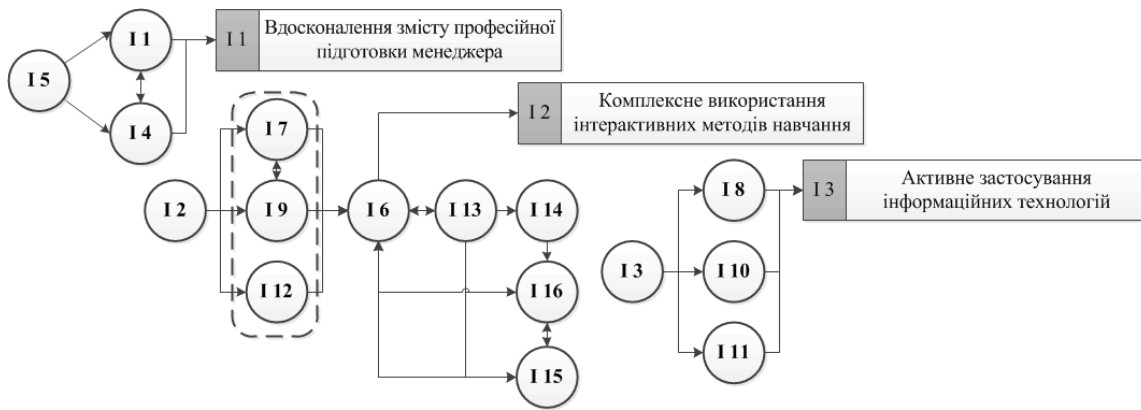

Рис. 3. Визначення ключових індикаторів інтенсифікації підготовки майбутнього менеджера

Отже, у роботі на основі об'єктивних вимог та реалій доведена необхідність у комплексній інтенсифікації підготовки майбутнього фахівця з управління. Огляд існуючих публікацій дав змогу дати авторське визначення поняття «інтенсифікація підготовки майбутнього менеджера до професійної діяльності». Побудована причинно-наслідкова діаграма уповільнення навчального процесу у ВНЗ стала підґрунтям встановлення основних індикаторів, параметрів та факторів успішності інтенсифікації підготовки фахівця з управління. Складність і багатовимірність цієї проблеми передбачає розробку середовища та моделі інтенсивної професійної підготовки студентів-менеджерів у вищій школі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Архангельский С. И. Учебный процесс в высшей школе, его закономерные основы и методы / С. И. Архангельский. – Москва : Высшая школа, 1980. – 368 с.
2. Бабанский Ю. К. Интенсификация процесса обучения / Ю. К. Бабанский // Избранные педагогические труды. [Сост. М. Ю. Бабанский]. – Москва : Педагогика, 1989. – С. 379–415.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [укл. і гол. ред. В. Т. Бусел]. – Київ ; Ірпінь : Перун, 2005. – 1728 с.
4. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / [авт.-уклад. С. У. Гончаренко]. – Київ : Либідь, 1997. – 376 с.
5. Дмитриева М. Н. Методика обучения математике студентов гуманитарных специальностей вузов в контексте интенсификации обучения : автореф. дис. ... канд. пед. наук : [спец.] 13.00.02 «Теория и методика обучения и воспитания (математика)» / Мария Николаевна Дмитриева ; Морд. гос. пед. ин-т им. М. Е. Евсевьева. – Саранск, 2011. – 20 с.
6. Зайцев М. Г. Методы оптимизации управления и принятия решений. Примеры, задачи, кейсы : учеб. пособие / М. Г. Зайцев, С. Е. Варюхин. – Москва : Издательство «Дело» АНХ, 2008. – 664 с.
7. Колток Л. Б. Педагогічний дискурс як засіб інтенсифікації навчально-виховного процесу в сучасній вищій школі : автореф. дис. ... канд. пед. наук : [спец.] 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / Леся Богданівна Колток; Національний педагогічний ун-т ім. М. П. Драгоманова. – Київ, 2009. – 22 с.
8. Комарова Л. К. Интенсификация процесса обучения как фактор социально-личностного профессионального становления будущего специалиста по сервису и туризму : автореф. дис. ... канд. пед. наук : [спец.] 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования» / Лидия Константиновна Комарова; Омский гос. пед. ун-т. – Омск, 2009. – 24 с.

9. Лычак Я. Д. Формирование ключевых квалификаций будущего специалиста сферы туристского сервиса на основе интенсификации обучения : автореф. дис. ... канд. пед. наук : [спец.] 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования» / Яна Дмитриевна Лычак ; Рос. гос. ун-т им. Иммануила Канта. – Калининград, 2009. – 23 с.
10. Ощепкова Н. П. Моделирование учебной информации [Электронный ресурс] / Н. П. Ощепкова, М. Л. Поддубная // Математическое образование на Алтае : Труды региональной научно-методической конференции МОИЯ 2001, Барнаул, 28 сентября 2001 г. – 4 с. – Режим доступа : <http://edu.secna.ru/media/f/Oshepkova.pdf>.
11. Павлова Е. С. Технология интенсификации учебного процесса в вузе : автореф. дис. ... канд. пед. наук : [спец.] 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования» / Елена Сергеевна Павлова ; Кузбас. гос. пед. акад. – Новокузнецк, 2007. – 19 с.
12. Пшенична О. С. Інтенсифікація навчального процесу у вищій школі на основі використання інформаційних технологій / О. С. Пшенична // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : зб. наук. пр. – Запоріжжя : Класичний приватний університет, 2014. – Вип. 36 (89). – С. 590–597.
13. Раднаева М. В. К вопросу адаптации студентов на начальном этапе обучения в вузе / М. В. Раднаева, Ю. В. Шибанова // Вестник Бурятского государственного университета. – 2016. – №1 – С. 44-49.
14. Рижкова А. Ю. Дидактичні умови інтенсифікації навчання студентів економічних спеціальностей у вищих навчальних закладах : автореф. дис. ... канд. пед. наук : [спец.] 13.00.09 «Теорія навчання» / Анна Юріївна Рижкова ; Терноп. нац. пед. ун-т ім. Володимира Гнатюка. – Тернопіль, 2014. – 20 с.

REFERENCES

1. Arkhangel'skiy S. I. Uchebnyy protsess v vysshey shkole, yego zakonomernyye osnovy i metody / S. I. Arkhangel'skiy. – Moskva : Vysshaya shkola, 1980. – 368 p.
2. Babanskiy YU. K. Intensifikatsiya protsessa obucheniya / YU. K. Babanskiy // Izbrannyye pedagogicheskiye trudy. Sost. M. YU. Babanskiy. – Moskva : Pedagogika, 1989. – P. 379–415.
3. Velykyy tлумachnyy slovnyk suchasnoyi ukrayins'koyi movy / [ukl. i hol. red. V. T. Busel]. – Kyiv ; Irpin' : Perun, 2005. – 1728 p.
4. Honcharenko S. U. Ukrayins'kyy pedahohichnyy slovnyk. / [avt.-uklad. S. U. Honcharenko]. – Kyiv : Lybid', 1997. – 376 p.
5. Dmitriyeva M. N. Metodika obucheniya matematike studentov gumanitarnykh spetsial'nostey vuzov v kontekste intensifikatsii obucheniya [Tekst] : avtoref. dis. ... kand. ped. nauk : [spets.] 13.00.02 «Teoriya i metodika obucheniya i vospitaniya (matematika)» / Dmitriyeva Mariya Nikolayevna ; Mord. gos. ped. in-t im. M. Ye. Yevsev'yeva. – Saransk, 2011. – 20 p.
6. Zaytsev M. G. Metody optimizatsii upravleniya i prinyatiya resheniy. Primery, zadachi, keysy : ucheb. posobiye / M. G. Zaytsev, S. Ye. Varyukhin. – Moskva : Izdatel'stvo «Delo» ANKH, 2008. – 664 p.
7. Koltok L. B. Pedahohichnyy dyskurs yak zasib intensyfikatsiyi navchal'no-vykhovnoho protsesu v suchasniy vyshchiy shkoli [Tekst] : avtoref. dys. ... kand. ped. nauk : [spets.] 13.00.04 «Teoriya ta metodyka profesiynoyi osvity» / Koltok Lesya Bohdanivna ; Natsional'nyy pedahohichnyy un-t im. M. P. Drahomanova. – Kyiv, 2009. – 22 p.

8. Komarova L. K. Intensifikatsiya protsessa obucheniya kak faktor sotsial'no-lichnostnogo professional'nogo stanovleniya budushchego spetsialista po servisu i turizmu [Tekst] : avtoref. dis. ... kand. ped. nauk : [spets.] 13.00.08 «Teoriya i metodika professional'nogo obrazovaniya» / Komarova Lidiya Konstantinovna ; Omskiy gos. ped. un-t. – Omsk, 2009. – 24 p.
9. Lychak YA. D. Formirovaniye klyuchevykh kvalifikatsiy budushchego spetsialista sfery turistskogo servisa na osnove intensivatsii obucheniya [Tekst] : avtoref. dis. ... kand. ped. nauk : [spets.] 13.00.08 «Teoriya i metodika professional'nogo obrazovaniya» / Lychak Yana Dmitriyevna ; Ros. gos. un-t im. Immanuila Kanta. – Kaliningrad, 2009. – 23 p.
10. Oshchepkova N. P. Modelirovaniye uchebnoy informatsii [Elektronnyy resurs] / N. P. Oshchepkova, M. L. Poddubnaya // Matematicheskoye obrazovaniye na Altaye : Trudy regional'noy nauchno-metodicheskoy konferentsii MONA 2001, Barnaul, 28 sentyabrya 2001 g. – 4 p. – Rezhim dostupa : <http://edu.secna.ru/media/f/Oshchepkova.pdf>.
11. Pavlova Ye. S. Tekhnologiya intensivatsii uchebnogo protsessa v vuze [Tekst] : avtoref. dis. ... kand. ped. nauk : [spets.] 13.00.08 «Teoriya i metodika professional'nogo obrazovaniya» / Yelena Sergeevna Pavlova ; Kuzbas. gos. ped. akad. – Novokuznetsk, 2007. – 19 p.
12. Pshenychna O. S. Intensyfikatsiya navchal'noho protsesu u vyshchiy shkoli na osnovi vykorystannya informatsiynykh tekhnolohiy / O. S. Pshenychna // Pedagogika formuvannya tvorchoyi osobystosti u vyshchiy i zahal'noosvitniy shkolakh : zb. nauk. pr. – Zaporizhzhya : Klasychnyy pryvatnyy universytet, 2014. – Vyp. 36 (89). – P. 590–597.
13. Radnayeveva M. V. K voprosu adaptatsii studentov na nachal'nom etape obucheniya v vuze / M. V. Radnayeveva, YU. V. Shibanova // Vestnik Buryatskogo gosudarstvennogo universiteta. – 2016. – №1 – P. 44-49.
14. Ryzhkova A. YU. Dydaktychni umovy intensivatsiyi navchannya studentiv ekonomichnykh spetsial'nostey u vyshchykh navchal'nykh zakladakh [Tekst] : avtoref. dys. ... kand. ped. nauk : [spets.] 13.00.09 «Teoriya navchannya» / Ryzhkova Anna Yuriyivna ; Ternop. nats. ped. un-t im. Volodymyra Hnatyuka. – Ternopil', 2014. – 20 p.

УДК 377.3:378.047:371.134

ФОРМУВАННЯ БАЗОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У ПОЛІТЕХНІЧНИХ КОЛЕДЖАХ

Петренко Л. М., д.пед.н., с.н.с.

*Інститут професійно-технічної освіти НАПН України,
Київ, вул. Чапаєвське шосе, 98, Україна*

inlaf@ukr.net

У статті розкрито питання необхідності формування базових компетентностей майбутніх фахівців у процесі їх професійної підготовки в політехнічних коледжах під час вивчення дисциплін загальнотехнічного циклу. Це дасть їм змогу підготуватися до подальшої спеціально-професійної підготовки, а також успішно вирішувати широкий спектр загальнопрофесійних завдань на виробництві, постійно розвивати компетентності, вчитися упродовж життя, будувати власну кар'єру, яка задовольнить особові потреби й вимоги роботодавця, підвищить ціну робочої сили на сучасному ринку праці.

Ключові слова: професійна підготовка, базові компетентності, майбутній фахівець, політехнічний коледж.